

Nekroloji:

Prof. Dr. MEHMET ALTAY KÖYMEN

H. İBRAHİM UÇAK

Haymana; Hititlere, Frigyalılara, Galatlılara, Romalılarına Bizanslılara yurt olmuş Selçukluların beldesi; Osmanlıların Anadolu'ya gelişlerindeki ilk uğrak yeridir.

Yüzyıllarca, padişahlara, sadrazamlara has olmuş, Haymana tiftiğinden dokunan soflar Yeniçerilerin, Saray mensuplarının vazgeçilmez giysileri sayılmış, ünü yurt dışına taşmıştır. Dünyaca ünlü kaplıcaları, ilk çağdan günümüze değin binlerce insana şifa dağıtmaktadır.

Haymana; Mustafa Kemal'i Anadolu'da destekleyen ilk yürekli ses, Kuva-yı-Milliyecilerin beşiği, Başkent Ankara'nın Milli Mücadeledeki zor günlerinde vazgeçilmez bekçisidir. Milli kurtuluşumuzun dönüm noktası olan Sakarya Meydan Savaşı, Haymana topraklarında gerçekleşmiş. Bağımsız Türkiye Cumhuriyeti'nin temelleri burada atılmıştır.

Tarım ve hayvancılıkla geçinen Haymanalılar, İç Anadolu'nun buğday ambarı olan bereketli topraklara sahiptir.

İşte; Tarihçi Mehmet Altay KÖYMEN, "Mum dibine ışık vermez" misali Ankara'nın gelişmemiş bu Anadolu kasabasının-Deveci Köy'ünde 1916 yılında doğdu. Babası Ali Rıza Bey diğer dört kardeşi gibi Çanakkale'de şehit düşmüş. Genç yaşta dul kalan annesi de köyden biri ile evlenince, küçük Mehmet'e, anneannesi Gök Ayşe Kadın bakmak zorunda kalmıştı.

Ayşe Kadın'ın hayattaki en büyük özlemi, torununu okutabilmektir. Mehmet'i, köy hocalarının yanına Kur'an öğrenmeye gönderdi. Daha sonra Küçük Mehmet Haymana'ya götürüldü ve okuması için Erzurumlu bir ailenin yanına verildi.

1925 yılında köye geldiği bir zamanda, köy civarında büyük bir askeri tatbikaun yapıldığını gördü. Seyretmeye gittiğinde, bir subayla karşılaştı. Subay, Mehmet'in yanına yaklaşıp, biraz ileride giden otomobili göstererek "Bu Mustafa Kemal'dir. Kendisine git, seni okutur" dedi. Mehmet mahçup bir köylü çocuğu olduğu için bu fırsattan yararlanamadı.

Haymana'da okula başladığında, meslekten yetişme öğretmenler yerine, imamlar ders veriyordu. Bir imam iki üç sınıfı okutuyordu. Kuran bildiği için onu üçüncü sınıftan başlattılar. Bu arada meslekten yetişmiş öğretmenler gelmeye başladı. Mehmet'te dördüncü sınıfı okumak için Ayaş'a gitti. Beşinci sınıfta tekrar Haymana'ya geldi. Başöğretmen Satılmış Efendi'ydi. Küçük Mehmet'in çalışkanlığı dikkatini çekmişti. Mehmet Kur'an bildiği için Ayaş'tayken "Küçük Lügat Naci'yi" ezberlemişti. Kolay dil öğrenmesi dikkati çekti.

Satılmış Efendi ona okulun demirbaş defterini yazdırdı. Çünkü güzel yazısı vardı. O'na Altay adını verdi. Başöğretmen, ilkokulu bitirdikten sonra onu bir okula vermek için gayret gösterdi. Mehmet, bugün Yüksek İhtisas Hastanesi'nin bulunduğu yerde, Taş Mektep'te iki kez yatılı sınava girdiği halde kazanamadı. Kazanamayınca köyüne dönmek zorunda kaldı. Bu arada Satılmış Efendi kendisine öğretmen vekilliği teklifi etti. Kabul etmedi. Anneanesi "Haymana'da dükkan açayım" dedi. Onu da kabul etmedi. O'nun gözü okumaktaydı. Satılmış Efendi, dönemin Ankara Milli Eğitim Müdürü Rahmi Bey'e "Bu çocuğu neden okula almıyorsunuz? sorusuna Rahmi Bey; şu çok dikkate değer cevabı vermişti: "Bu fakir çocukları neden sınava sokuyorsun. Biz devlet hesabına alınacakların listesini önceden hazırlıyoruz". Mehmet bu durum karşısında, yılmadı ve Taş Mektep'e yakın bir yerde ahır bozması bir ev tutup, okulu, Kızılay'ın verdiği yemeklerle gündüzleri okudu. Orta 1'i başarıyla geçti. Yatılı alınanların çoğu ya sınıfta kalmış ya da bütünlemeye kalmıştı. Bu arada anneanesi vefat ettiğinden okula devam imkanı bulamadı. O'nun amacı lise tahsiline devam etmekte.

O ara Gazi Eğitim Enstitüsü İlköğretmen Okulu kısmında bir imtihan açılmıştı. 32 kişiyle birlikte, imtihana girdi. İki kişi kazandı. Biri Mehmet'ti ötekisi de geleceğin Profesörü MUSTAFA AKDAĞ idi. Öğretmenliğin istikbâli sınırlı olduğundan buruktu, bununla beraber öğretmen okulunda da başarısını devam ettirdi. Bir gün köyden geldiği zaman, Gazi Eğitim Enstitüsü'nün ilk kısmının kaldırıldığını, kendisinin de Adana Öğretmen Okulu'na verildiğini öğrendi. Mehmet'in başarıları Adana'da da devam etti. Okulu ise Haydarpaşa Öğretmen Okulu'nda tamamladı. Bu arada Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi yeni açılmıştı. Giriş sınavına katıldı, kazanamadı. Para biriktirmek için Haymana'ya döndü ve 1 yıl Çalış Köyü'ne öğretmenlik yaptı. Bu sırada Eskişehir'de açılmış Çavuş Öğretmen yetiştirme kurslarına 12 öğretmenle birlikte gönderildi. İkinci kez başvurduğu DTCF'ye girdi. Fakülte ha-

yatı yoğun bir çalışmayla geçti. Hocalarının verdiği ödevleri dikkatle yerine getirdi. Amaç, onların gözlerine girip, yatılı okumaktı. Çünkü köyde biriktirdiği para, babasının şehit maaşı bitmek üzereydi. Bir defasında verilen ödevi kimin yapıpını soran hocaya "ben" diye cevap vermiş ve 1.5 saat sınıfta o konu üzerine konuşmuştu.

Doçent Şinasi ALTUNDAĞ hocanın takdirini kazanmış, hoca kendisine şu iltifatta bulunmuştu: "Tarih problemlerini bir matematik denklemi gibi çözüyorsun" O' da "Hocam ben asıl matematikçiydim, imkan bulamadım" cevabını vermişti. Fakülte öğreniminin ikinci yılında Fuat KÖPRÜLÜ'nün dikkatini çekti. Çok çabuk lisan öğrendiği için Almanca yazılan eserleri Türkçe gibi başarıyla çeviriyordu. Almanca, Fransızca, İngilizce, Farsça ve Arapça'yı öğrendi. Fuat KÖPRÜLÜ'nün teveccühü ile yatılı oldu. Mehmet artık düze çıkmıştı. 1939-1940 ders yılının yaz sömestri sonunda yapılan imtihanlar neticesinde pekiyi derece ile esas zümre Orta Zaman Tarihi, yardımcı zümreler, Farsça, Hint Tarihinden mezun olmaya hak kazandı. 194 numaralı diplomasında Maarif Vekili Hasan Ali YÜCEL'in imzası bulunmaktadır. Daha sonra doktora sınıfına ayrıldı. "Kirman Selçuklular Tarihi" konusunda yazdığı tez 3.7.1943 tarihli talimatname dairesinde kurulan jüri heyetince ilmi bakımından değerli görüldüğü ve yapılan imtihanda pekiyi derecede muvaffak olduğu için 15.8.1943 tarihinde toplanan fakülte meclisince Edebiyat Doktoru unvanı verildi. Doktora sınavı jürisi şu isimlerden oluşuyordu; Ord. Prof. Dr. Şevket Aziz KANSU, Ord. Prof. Dr. Fuat KÖPRÜLÜ, Prof. Dr. Akdes Nimet KURAT, Prof. Dr. Necati LÜGAL, Doç. Dr. Şinasi ALTUNDAĞ. Yine doktora diplomasında Maarif Vekili H. Ali YÜCEL Bey'in imzası bulunmaktaydı. Fakültede asistanlık kadrosu bulunmadığı için Milli Eğitim Bakanı Hasan ALİ YÜCEL'in isteğiyle Gazi Eğitim Enstitüsü tarih öğretmenliğine atandı. İki yıl bu okulda öğretmenlik yaptıktan sonra DTCF asistanlık sınavını kazanarak, Orta Çağ Kürsüsü Asistanı oldu. 1946'da çıkan üniversite kanunu uyarınca, 1948'de doçent, 1958'de profesör oldu. İlk eseri çıktığı zaman Paris'te toplanan Oryantalistler Kongresi'nde büyük ilgi gördü. Selçuklu tarihine ait büyük eserler yazdı. Genel Tarih Kürsüsü Profesörü oldu. 1981'de Bölüm Başkanlığı'na getirildi. Kendisi muhtelif zamanlarda Avrupa ve Amerika'ya araştırma gezileri yaptı.

Uzun yıllar Eczacılık, Hukuk ve İlahiyat Fakülte'lerinde Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi dersi verdi. Bu arada Atatürk'ün Cumhuriyet'i kurarken, nasıl bir tarihi temele dayandığı, bu temelin fikri kaynağı ve Atatürk ilkele-

rinin nasıl ele alınması gerektiği konusunda birçok makale yazdı. Bugüne kadar basılmış 150 eser ve makalesi bulunan Mehmet Altay Köymen, 1946 yılında evlenmiş, biri kız, biri oğlan iki çocuk babasıdır. Babaları gibi bilim adamı olan çocukları onun çizdiği yoldan yürümektedirler. KÖYMEN Hoca; ölümüne kadar DTCF'de sözleşmeli profesör olarak çalıştı. Türk Tarih Kurumu asil üyeliği görevinde de bulunan KÖYMEN'in kısa bir süre de olsa politika deneyimide olmuştur. Osman Bölükbaşı'nın Genel Başkanlığı'nı yaptığı Millet Partisi Genel idare Kurulu üyeliği ve 1963 Mahalli İdare Seçimlerinde bu partinin Ankara belediye başkanlığı adayı oldu. 10 Kasım 1963 tarihinde adaylığı münasebetiyle yaptığı radyo konuşmasında KÖYMEN Hoca, şöyle diyordu:

"Bir gün bir İngiliz Profesörü arkadaşım ile konuşuyordum. Söz Atatürk'e intikal etti, büyük adam olduğunu söyledi. 'Sizin de Churchill'iniz var' dedim. Şu cevabı verdi:

'Churchil'in büyük adam olması o kadar güç değildir. Zira, O'nun baba ve dedeleri İngiliz aristokrat ve zengin ailesine mensup tanınmış insanlardı. Atatürk ise, halkın içinden yetişmiş fakir bir halk çocuğudur. O'nun büyük adam olması çok daha güç ve çok daha manalıdır".

Aziz vatandaşlarım,

Görüyor musunuz, Avrupalılar ne yönlelere dikkat ediyorlar. Profesör dostum demek isitiyor ki, Atatürk'ün büyük adam oluncaya kadar katettiği mesafe uzun ve çetin buna mukabil Churchill'in katettiği mesafe ise, kısa ve kolaydır."

En son konuşmamızda bana şöyle demişti: "Çıraklık, kalfalık eserlerimi verdim. Bugün üzerinde çalıştığım eser benim Selçuklular üzerine yazdığım ustalık eserim olacaktır" diyordu.

9 Aralık 1993 tarihinde Ankara'da tedavi gördüğü hastanede hayata gözlerini kapayan Profesör Doktor M. Altay KÖYMEN eserleriyle bilim hayatımıza ışık tutmaya devam edecektir.

Prof. Dr. Mehmet Altay KÖYMEN
(1916 - 9 Aralık 1993)

